remat kirikuvisitatsiooni, kuid ei saanud selleks kohale ilmuda. Pöörates huvi sõjast laastatud Liivimaa koloniseerimisele, juhtis B. kuninga juurde isikuid, kes soovisid seda ülesannet enda hooleks võtta. Kui ka Antonio Possevino (vt.) seda küsimust enda lahendada soovis, selgitas B. kuningale vajadust koondada kõik koloniseerimisküsimused ühe isiku kätte. Mitmeti takistas B. tegevust ta vastuolu Possevinoga, kes aktiivse tegelasena püüdles rea nuntsiuse ülesandeid enda kätte saada ja Liivimaa rekatoliseerimist ning koloniseerimist soovis allutada oma juhatusele, lugedes nende algatamist ja organiseerimist enese teeneks. Intriigide kaudu kanti B. ja Possevino rivaliteet ka Vatikanini ja see takistas tegelikult kummagi initsiatiivikamaid samme.

H. Biaudet, Les nonciatures apostoliques permanentes jusqu'en 1648 (1910); N. Treumuth-Loone, Liivimaa koloniseerimise kavatsus (1582—1584) (Kultuuri ja teaduse teilt, 1932); N. Treumuth, Vastureformatsiooni esimene aasta Eestis (1582) („Ajalooline Ajakiri" 1932, nr. 1); L. Boratyński, Studya nad nuncyaturą polską Bolognettego (1581—1585) (Rozprawy Akademii Umiejetności, Serya II, tom XXIV, lk. 76—88); R. Ludwig, Quae Bolognetteus Cardinalis, Gregorii XIII. Papae Nuncius Apostolicus in Polonia ab anno 1582 usque ad annum 1585 perfecerit (1864). *N. L.*

* **BOLZ, Martin Hermann,** muinasteaduseharrastaja, arst, suri 30. VI 1917 vkj. Permi kub-s Šadrinskis. Ta kiviaja leidude kogu sisaldas 500 eset, peale selle suur hulk väiksemaid kataloglseerimata esemeid.

SB Pernau VIII (1926), lk. 345—350 (A. Meder). *H. M-a.*

BONDE, Gustav, Rootsi riigitegelane, sünd. 4. II 1620, õppis Upsala ülikoolis, sai kammernõunikuks 1645, Södermanlandi maapealikuks 1648, riiginõunikuks ja uuesti kammernõunikuks 1653, komissariks reduktsioonikolleegiumis 1655, kammerpresidendiks ja riigilaekuriks 1660, seega ühtlasi Karl XI (vt. ka *Suppl.*) hooldamisvalitsuse liikmeks; surn. 25. V 1667. — B. oli riigi rahanduskriisiga võitleva Karl XI nõrga hooldamisvalitsuse silmapaistvamaid liikmeid. Vastandina M. G. de la Gardie (vt.) suurejoonelisemale, kuid pillavale rahanduspoliitikale nõudis B. riigi kulude piiramist miinimumini, aga ka tulude suurendamist ja järkjärgulist riigivõlgade maksmist. B. suutis luua riiginõukogus küll laialivalguva koosseisuga, ent arvuka kokkuhoiuerakonna, kes seal mõjul püsis B. surmani. Tema kokkuhoiupoliitika üheks programmipunktiks oli riigipäeva poolt 1655 otsustatud neljandik-reduktsiooni laiendamine (vt. Karl XI) ka välisprovintsidele. Kokkuhoiuerakonna ja B. pealekäimisel tegigi hooldamisvalitsus arglikke katseid Liivi- ja Eestimaal teostada reduktsiooni. Pärast seda, kui Liivimaa maapäev 1664 oli tagasi lükanud valitsuse ettepaneku reduktsiooni teostamiseks, jäi valitsuse ja riiginõukogu nõrkuse ja Liivimaa aadli vastuseisu tõttu asi katki. B. juhtimisel tehti 1664—68 kammerkolleegiumis siiski eeltöid 1655. a. riigipäeva reduktsiooniotsuse rakendamiseks ja uue, riigile tulusama maaderevisjoni teostamiseks Läänemere provintsides.

J. Vasar, Die grosse livländische Güterreduktion I (1931); G. Wittrock, Karl XI:s formyndares finanspolitik I (1914); G. Wittrock, Carl X Gustafs testamente (1908); G. Elgenstierna, Svenska adelns ättartavlor I (1925). *J. V.*

BORCH, Bernd von der, Liivimaa ordumeister 1471—83; sünniaeg teadmata, surn. Alūksne (Marienburgi) komtuurina 1485. — B. valiti ordumeistriks pärast Johann Wolthuss von Herse vägivaldset kukutamist. Herse oli püüdnud reorganiseerida ordu võimu ja teha Viljandit ordumeistri residentsiks. B. alustas uuesti J. W. v. Herse ajal soikunud võitlust peapiiskop Silvester Stodewescher'iga (vt.) ja viis selle võidukale lõpule peapiiskopi vangistamisega 1479. B-i ajal hakkas hoogsalt suurenema Vene oht Vana-Liivimaale. Esialgu, kui Moskva suurvürsti Ivan III (vt.) huvid olid seotud võitlusega Leedu vastu, pidurdas Ivan Pihkvat Liivimaa vastases võitluses, kuid saatis Pihkva hässitamisel siiski väed, mis olid 1478 okupeerinud Novgorodi, s. a. Eestimaale, murdes seega 1472 sõlmitud vaherahu. Peale kodusõja lõppu otsustas B. omalt poolt Pihkvale 1480. a. alguses peale tungida. Vabanenud tatarlaste ohust, saatis Moskva Pihkvale abi; Moskva, Novgorodi ja Pihkva väed, tunginud 1481. a. alguses Liivimaale, jõudsid Eesti alal Viljandini, Karksi ja Helmeni, seega kaugemale kui varasemail